

Joanna Borowiec*, Magdalena Król-Zielińska, Adam Kantanista,
Agata Glapa, Paweł Lisowski, Michał Bronikowski
AKADEMIA WYCHOWANIA FIZYCZNEGO IM. EUGENIUSZA PIASECKIEGO W POZNANIU

PRAKTYKI PEDAGOGICZNE W WYCHOWANIU FIZYCZNYM – DOŚWIADCZENIA POLSKIE NA TLE INNYCH KRAJÓW

Abstract

Practical PE teacher training during school placements –
Poland's experience vs. other countries'

Background. Practical PE teacher training during school placements is an important part of the process of education of physical education students and have a large impact on their preparation for the profession and the quality of teacher's work. The quality of students' practical teacher training is reflected in the standard of PE classes run at school and children's participation in these classes. Therefore, many studies deal with this topic. There are also projects which aim to improve the organization of students' teacher training in physical education. This paper presents the main weaknesses and challenges of practical school placement systems and a variety of solutions already implemented in Poland and other countries in Europe and the United States. **Material and methods.** In this article the computer-based literature search was conducted in the following databases: EBSCOHost, PubMed, Science Direct, ScienceDirect On Line. Also manual search of all available issues of pertinent journals was carried out. **Results.** The findings suggest that there is too little involvement of university teachers in the practical school placements. **Conclusions.** There is the need to improve cooperation between university teachers and the physical education teachers during physical education teacher training.

Key words: education of PE students, PE teachers, students practice

Słowa kluczowe: kształcenie studentów WF, nauczyciele WF, praktyki studenckie

WPROWADZENIE

Wyniki badań przeprowadzonych przez niezależnych autorów, a także przez Najwyższą Izbę Kontroli potwierdzają powszechną, choć stereotypową, opinię o niskiej jakości szkolnego wychowania fizycznego i wzrastającej liczbie dzieci unikających lekcji wychowania fizycznego (Dobosz i Trzczińska 2001, Zastowska 2007, NIK 2013, Tomik i wsp. 2014). Dane zebrane w 145 polskich szkołach z 46 miast na terenie Dolnego Śląska przez Tomika i wsp. (2014) wskazują, że dzieci niećwiczących w trakcie lekcji wychowania fizycznego (WF) było w szkołach podstawowych 7,09%, w gimnazjalnych 14,30%, w ponadgimnazjalnych 16,16%. Wyniki badań

zrealizowanych w mniejszej liczbie placówek przez Najwyższą Izbę Kontroli wykazały, że w latach 2009–2012 w poszczególnych typach szkół (podstawowych, gimnazjalnych, ponadgimnazjalnych) w lekcjach WF przeciętnie nie uczestniczyło odpowiednio 15%, 23% i 30% dziewcząt i chłopców (łącznie osoby niećwiczące i nieobecne). Wśród ankietowanych dzieci z klas I–III około 14% zadeklarowało, że niechętnie bierze udział w obowiązkowych zajęciach wychowania fizycznego. Na kolejnych etapach edukacji liczba ta zwiększała się, wynosząc 6% w klasach IV–VI szkół podstawowych, 14% w gimnazjach i 19% w szkołach ponadgimnazjalnych. Wśród powodów unikania zajęć uczniowie wskazywali na pierwszym miejscu względy zdrowotne (35% ogółu badanych), a jako drugą w kolejności przyczynę podawano nieatrakcyjny sposób prowadzenia zajęć przez

---

* Autor korespondencyjny

nauczycieli wychowania fizycznego (31%). Rodzice badanych uczennic i uczniów natomiast wśród najczęstszych powodów unikania zajęć WF przez dzieci wymieniali choroby, niedyspozycje i kontuzje (66%), brak zainteresowania przedmiotem (11%), nieatrakcyjne, nudne zajęcia (9%), niechęć do nauczyciela wychowania fizycznego i niesprawiedliwy system oceniania (7%) oraz nieodpowiednie warunki organizacji zajęć (7%). Jak wynika z podanych przyczyn rezygnacji dzieci z udziału w lekcjach WF, czynniki związane z nauczycielem wychowania fizycznego odgrywają ważną rolę w kształtowaniu czynnego uczestnictwa dzieci i młodzieży w lekcjach WF. Prawdopodobnie lekcje prowadzone przez nauczycieli wychowania fizycznego często nie odpowiadają emocjonalnym i fizycznym potrzebom uczniów (Nowicki i Nowicki 2001, Jasiński i Czerna 2007, Bronikowski 2008, Dudley i wsp. 2010). Rezultaty badań Kantanisty i wsp. (2013) wskazały, że poziom wsparcia udzielany uczniom przez nauczycieli podczas lekcji WF pozytywnie łączył się z aktywnością fizyczną uczniów i uczennic. Jest to dowód na to, że postawa nauczyciela WF jest bardzo istotna w kształtowaniu zachowań zdrowotnych młodzieży.

Przedstawione wyniki badań zwróciły uwagę praktyków i teoretyków wychowania fizycznego oraz instytucji z nim związanych na znaczenie roli nauczyciela wychowania fizycznego, jego przygotowania do zawodu i sposobu, w jaki realizuje on swoją pracę. Markis i Umiastowska (1995, s. 7) podkreślali, że „[...] dynamiczne przemiany cywilizacyjne i kulturowe, a także stanowiące ich pochodną reformy systemu oświaty i procesu nauczania spowodowały [...] konieczność zmiany obowiązującego dotychczas modelu, w którym nauczyciel pełnił funkcję instruktora i egzaminatora, na rzecz wariantu, w ramach którego nauczyciel staje się mentorem i opiekunem – wspierającym wszechstronny rozwój uczniów”. W związku z powyższym odpowiedź na pytanie, jakimi cechami powinni wyróżniać się nauczyciele wychowania fizycznego, wymaga stałego aktualizowania i dookreślenia. Autorzy prac, w których podejmowano próbę wyłonienia najważniejszych cech i kompetencji współczesnego nauczyciela wychowania fizycznego, podkreślali wartość edukacji przyszłych nauczy-

cieli wychowania fizycznego w trakcie studiów, a w szczególności podczas praktyk studenckich (Kosiba 2009, Kosiba i Madejski 2009, Glapa 2011, Bronikowski i Kantanista 2013, Bronikowski i wsp. 2013). Wskazuje się potrzebę wdrażania studentów do samodoskonalenia zawodowego, wyposażania przyszłych nauczycieli w umiejętność myślenia krytycznego, a także lepszego przygotowania praktycznego. Starościk i wsp. (2014) zwracali również uwagę na potrzebę zachowania poprawnej kolejności realizacji praktyk w szkołach. Autorzy wskazali różnice w celach i zadaniach praktyk wdrożeniowych (w szkole podstawowej) i asystenckich (w szkole gimnazjalnej). Jeśli w trakcie pierwszego pobytu w szkole podstawowej zadania studentów koncentrują się na zbieraniu danych o uczniach, to w trakcie praktyk na poziomie szkół gimnazjalnych więcej czasu poświęcać muszą oni na samodzielne prowadzenie zajęć, co zdaniem autorów badań może dawać więcej satysfakcji niż prowadzenie obserwacji.

CEL BADAŃ

Celem niniejszego artykułu jest przybliżenie najczęściej opisywanych w literaturze informacji na temat trudności i braków w obszarze kształcenia studentów wychowania fizycznego – przyszłych nauczycieli WF – w ramach praktyk studenckich. Podjęto również próbę przedstawienia inicjatyw i projektów realizowanych na terenie Polski, Europy i Stanów Zjednoczonych Ameryki, które mają poprawić jakość praktyk studenckich. Na podstawie analizy literatury dostępnej w bazach danych ukazano główne problemy praktyk zawodowych studentów wychowania fizycznego, a także wskazano propozycje ich rozwiązań.

DOTYCHCZASOWY OBRAZ PRZYGOTOWANIA PRAKTYCZNEGO STUDENTÓW WYCHOWANIA FIZYCZNEGO W POLSCE

Studenckie praktyki pedagogiczne stanowią integralny element procesu kształcenia przyszłych nauczycieli WF, uregulowany „Rozpo-

rządzeniem Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 7 września 2004 r. w sprawie standardów kształcenia nauczycieli” (Dz.U. z 2004 r. nr 207 poz. 2110). Dostępne wyniki badań wskazują, że praktyki z udziałem studentów wychowania fizycznego, realizowane według dotychczas obowiązujących programów, nie zawsze umożliwiały osiągnięcie pożądaných efektów (Puczyński i Gębka 1998, Koszczyk i wsp. 2003, Kosiba 2007, Madejski 2008, Głapa 2011, Bronikowski i Kantanista 2013). Puczyński i Gębka (1998) zdiagnozowali wśród badanych studentów wychowania fizycznego braki w obszarze umiejętności organizacji lekcji. Według Szczepańskiego (2014) badani studenci oceniali swoje kompetencje niżej niż ich opiekunowie praktyk – szczególnie w obszarze umiejętności zastosowania odpowiednich metod i form w lekcji WF. Odmiennie rezultaty uzyskała Głapa (2011) wśród studentów poznańskiej akademii wychowania fizycznego. Studenci postrzegali swoje przygotowanie do zawodu nauczyciela WF korzystniej w porównaniu z oceniającymi ich i szkolącymi w trakcie praktyk nauczycielami. Do najniżej ocenionych przez opiekunów praktyk kompetencji studentów należały kompetencje prakseologiczne. Nauczyciele uznali także, że przygotowanie studentów do realizacji zadań o charakterze wychowawczym jest przeciętne. Umiejętności metodyczne studentów zostały określone jako dostateczne przez liczbę nauczycieli podobną do liczby nauczycieli, którzy ocenili przygotowanie studentów w tym obszarze jako dobre. Nauczyciele jako wysoko rozwinięte kompetencje wśród studentów wymieniali kompetencje moralne, komunikacyjne oraz umiejętność współdziałania. Sami studenci postrzegali swoje przygotowanie do pracy w roli nauczyciela wychowania fizycznego jako dostateczne. Kolejne rezultaty badań przeprowadzonych wśród poznańskich studentów potwierdziły, że uważali oni swoje kompetencje za niższe niż oceniający ich nauczyciele – opiekunowie praktyk (Bronikowski i Kantanista 2013). Studenci stwierdzali największe braki w umiejętnościach organizacyjnych, a nauczyciele ocenili swoje kompetencje organizacyjne najwyżej. Wyniki badań przeprowadzonych w gronie krakowskich studentów wychowania fizycznego wykazały zaś, że większość

z nich określiła swoje przygotowanie do zawodu jako dobre (Madejski 2008). Wśród wrocławskich studentów wychowania fizycznego ponad 90% sklasyfikowało poziom swojego przygotowania do zawodu jako wysoki (Koszczyk i wsp. 2003). Opiekunowie praktyk z perspektywy długoletniego doświadczenia zawodowego sklasyfikowali natomiast swoje przygotowanie do pracy w charakterze nauczyciela wychowania fizycznego jako dobre (Głapa 2011). Jednocześnie, jak wskazują rezultaty badań przeprowadzonych przez Bronikowskiego i Kantanistę (2013), nauczyciele wychowania fizycznego stwierdzali, że nie udzielają wystarczającego wsparcia studentom podczas prowadzenia zajęć.

Na podstawie analizy literatury poświęconej zagadnieniu praktyk studenckich można wnioskować, że na jakość i skuteczność ich przeprowadzania wpływa wiele czynników, wśród których najważniejszymi są: nauczyciel – opiekun praktyk, środowisko i społeczność szkoły, metodycy wychowania fizycznego, program praktyk i osobowość studenta (Chambers i Armour 2011, Rhoades i Woods 2013). W pracach podkreślano mało dostrzeżony wcześniej aspekt, jakim jest rola nauczyciela–opiekuna praktyk (Kosiba i Madejski 2009) oraz przygotowanie studentów i nauczycieli wychowania fizycznego do pełnienia funkcji nauczyciela–opiekuna praktyk (Bronikowski i Kantanista 2013). Wykazano, że jednym z czynników obniżających efektywność praktyk studenckich była zbyt mała współpraca między naukową kadrą uczelni wyższych odpowiadającą za edukację studentów wychowania fizycznego – opiekunami praktyk (Kosiba i Madejski 2009). Z niezależnych raportów opracowanych w ramach projektu „Program Praktyk Pedagogicznych podnoszący jakość kształcenia przyszłych nauczycieli” wynikało, że według badanych nauczycieli–opiekunów praktyk w większości przypadków opiekunowie naukowcy ze strony uczelni nie wykazywali zainteresowania ich przebiegiem (Błądowski i wsp. 2011). Na podstawie badań ankietowych oraz analiz programów praktyk stwierdzono, że opiekunowie akademicy spełniali przeważnie funkcję formalną, sprowadzającą się do rozliczania studentów z dokumentacji (Mackiewicz i wsp. 2011).

PRAKTYKI PEDAGOGICZNE W RÓŻNYCH SYSTEMACH KSZTAŁCENIA

Problem praktycznego kształcenia kadry pedagogicznej w obszarze wychowania fizycznego był poruszany także w innych krajach Europy. Chambers i Armour (2011) poddały analizie relacje zachodzące między studentami wychowania fizycznego odbywającymi praktyki a nauczycielami wychowania fizycznego-opiekunami praktyk i nauczycielami akademickimi oraz władzami szkół, w których realizowano praktyki. Autorzy wykazali, że studenci w trakcie praktyk przyswajali i realizowali przede wszystkim nieoficjalny program, który obowiązywał w danej społeczności szkolnej zamiast prawnie deklarowanego programu praktyk. Ponadto w czasie praktyk studenci nie rozwijali umiejętności dbałości o uczniów, mieli niewystarczającą wiedzę i refleksję pedagogiczną, a także nie stawali się członkami społeczności szkolnej. Odnotowano również rozbieżność pomiędzy oczekiwaniami uczelni wobec studentów a oczekiwaniami szkoły. Studenci otrzymywali zbyt małe wsparcie zarówno od nauczycieli-opiekunów praktyk, jak i od opiekunów naukowo-dydaktycznych z uczelni. Chambers i Armour (2011) podkreśliły konieczność wypracowania przez uczelnie skutecznych strategii współpracy z nauczycielami-opiekunami praktyk, co jest zbieżne z wnioskami płynącymi z polskich badań. Późniejsze wyniki badań Standala i wsp. (2014) potwierdziły rozdźwięk między rzeczywistością praktyk a treściami przekazywanymi na uczelni również wśród norweskich studentów oraz zbyt małe wsparcie ze strony nauczycieli-opiekunów praktyk i nauczycieli akademickich. W związku z powyższym Chambers i Armour (2011) zaproponowali program kształcenia nauczycieli wychowania fizycznego – PETE (Physical Education Teacher Education), w którym praktyki pedagogiczne oparto na jasno i wyraźnie zdefiniowanych rolach i zadaniach zaangażowanych w nią osób, czyli nauczycieli wychowania fizycznego, nauczycieli akademickich, studentów i władz szkoły.

Opisując system praktyk studenckich w Irlandii, Meegan i wsp. (2013) wykazali, że tylko niewielka liczba uniwersytetów wdra-

żała zaproponowany przez Chambers i Armour (2011) program PETE. Po przeprowadzeniu badań autorki zarejestrowały, że kontakt nauczycieli-opiekunów praktyk z uczelnią wyższą ograniczał się do krótkiej konsultacji. W większości przypadków nauczyciele-opiekunowie sami decydowali o swojej roli podczas praktyk pedagogicznych. Osoby zaangażowane w realizację programu PETE zgłaszały potrzebę dalszego rozwijania jego struktury, by pomóc studentom, nauczycielom i opiekunom akademickim podczas procesu kształcenia przyszłych nauczycieli wychowania fizycznego w trakcie praktyk pedagogicznych. W efekcie opracowano program kształcenia nauczycieli wychowania fizycznego – COPET (Cooperating Physical Education Teacher Education Programme), który został przygotowany przy udziale studentów i współpracujących nauczycieli (Meegan i wsp. 2013). Program COPET koncentruje się na trzech kluczowych elementach: wyraźnym określeniu ról i zadań każdej osoby zaangażowanej w proces praktyk pedagogicznych, liście czynności sprawdzających dla nauczycieli oraz codziennych i tygodniowych kartach refleksji. W ramach COPET wdrożono oddzielny dokument, który wyraźnie określa funkcję nauczyciela akademickiego w trakcie praktyk studenckich. Do jego zadań zaliczono nawiązanie współpracy ze szkołą, spotkania z nauczycielem-opiekunem praktyk, omawianie postępów praktykanta w szkole, odgrywanie roli łącznika między nauczycielem-opiekunem praktyk a uczelnią oraz ocenę pracy praktykanta podczas praktyki nauczycielskiej w szkole. Autorzy uznali program COPET za skuteczną metodę realizacji celu, jakim jest zapewnienie wsparcia studentom, nauczycielom-opiekunom praktyk oraz nauczycielom akademickim podczas praktyk studenckich (Meegan i wsp. 2013).

Odmienny model zmierzający do podniesienia poziomu kształcenia nauczycieli wychowania fizycznego i poprawy jakości praktyk pedagogicznych przedstawili Rhoades i Woods (2013). Autorzy opisali funkcjonującą w Stanach Zjednoczonych od 1987 r. Krajową Radę Profesjonalnych Standardów Nauczania – NBPTS (The National Board for Professional Teaching Standards). Jej główną misją było i jest tworzenie standardów cer-

tyfikowania nauczycieli i przeprowadzanie egzaminów nadających certyfikat nauczyciela eksperta NBCP (National Board Certification Process). Rhoades i Woods (2013) przedstawili w swojej pracy teoretyczne podstawy certyfikowania nauczycieli oraz przeanalizowali standardy dla nauczycieli wychowania fizycznego, w tym opiekunów praktyk pedagogicznych, których spełnienie umożliwiałoby nauczycielom uzyskanie certyfikatu PETE. Kandydatów oceniano dwunastu nauczycieli ekspertów, odpowiednio przeszkolonych w następujących kategoriach: zaangażowanie nauczyciela w proces nauczania studentów, znajomość przedmiotu nauczania i umiejętność przekazania wiedzy studentom, odpowiedzialność za podtrzymywanie oraz monitorowanie procesu uczenia studentów, systematyczna dbałość o praktykę i naukę przez doświadczanie, zintegrowanie ze społecznością, a także środowiskiem szkoły. Rhoades i Woods (2013) przeprowadzili szeroki przegląd teorii i piśmiennictwa, z którego wynikało, że nauczyciele, którzy przeszli pomyślnie proces weryfikacji i uzyskali certyfikaty eksperta, posiadali pewne kluczowe atrybuty, przekładające się na osiągnięcia uczniów. Należały do nich: stosowanie wiedzy w praktyce, rozwiązywanie problemów, umiejętność improwizacji, testowanie hipotez, pasja nauczania, szacunek dla studentów, otwartość na wyzwania, głębokie zrozumienie. Podsumowując prezentowany model, warto podkreślić za autorami, że dzieci uczone przez nauczycieli, którzy pomyślnie przeszli egzaminy i otrzymali certyfikat nauczyciela eksperta NBCP, uzyskiwały lepsze wyniki w testach sprawdzających wiedzę z danego przedmiotu.

DZIAŁANIA ZMIERZAJĄCE DO POPRAWY JAKOŚCI PRAKTYK PEDAGOGICZNYCH W POLSCE

Innowacje mające na celu poprawę jakości praktyk pedagogicznych wprowadzono również w polskich uczelniach. Wrocławska Akademia Wychowania Fizycznego realizowała dwa projekty dotyczące praktyk pedagogicznych: „Nowa jakość praktyk pedagogicznych” i „Nowa jakość praktyk pedagogicznych II”,

współfinansowane przez Unię Europejską w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego. Celem pierwszego projektu, obejmującego lata 2011–2014, była wielokierunkowa zmiana organizacji i zdecydowana poprawa jakości praktyk pedagogicznych odbywanych przez studentów studiów pierwszego stopnia dzięki specjalistycznemu i nowatorskiemu przygotowaniu nauczycieli szkół podstawowych i gimnazjów do roli opiekunów praktyk oraz nauczycieli akademickich do roli superwizorów, czyli osób monitorujących przebieg praktyk w szkołach objętych projektem (<http://www.praktyki.awf.wroc.pl/>). Projekt zakładał opracowanie nowych, autorskich programów praktyk pedagogicznych, przeprowadzenie szkoleń dla nauczycieli akademickich odpowiedzialnych za realizację praktyk pedagogicznych, przygotowujących ich do roli superwizorów oraz szkoleń dla nauczycieli ze szkół podstawowych i gimnazjów. Ponadto celem projektu było stworzenie innowacyjnego programu dokształcania nauczycieli szkolnych oraz specjalistyczne i nowoczesne materiały szkoleniowe z zakresu programu praktyk i wymogów związanych z pełnieniem funkcji opiekuna praktyki.

Celem drugiego projektu, będącego kontynuacją pierwszego, była zmiana organizacji i poprawa jakości praktyk pedagogicznych w szkołach ponadgimnazjalnych dla studentów studiów magisterskich uzupełniających (<http://www.praktyki2.awf.wroc.pl/>). Program zawierał cykl szkoleń psychologiczno-pedagogicznych realizowanych w formie warsztatów dla studentów, specjalistyczne szkolenia dla opiekunów praktyk, stały monitoring realizowanych praktyk określany jako „superwizja”, wzrost komunikacji pomiędzy nauczycielem szkolnym, nauczycielem akademickim i studentem, a także wypracowanie innowacyjnych procedur ujętych w nowym programie praktyk. Nowy model praktyk miał na celu wzmocnienie współpracy pomiędzy uczelniami a szkołami realizującymi praktyki pedagogiczne dla studentów.

Kolejną uczelnią, w której podjęto działania na rzecz poprawy jakości praktyk studenckich i kształcenia nauczycieli wychowania fizycznego, była Akademia Wychowania Fizycznego w Krakowie. Realizowany przez

uczelnię projekt „Praktyczne Wychowanie Fizyczne – Opracowanie i wdrożenie nowatorskiego Programu Praktyk Pedagogicznych na kierunku nauczycielskim Wychowanie Fizyczne na AWF Kraków”, współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego, obejmował trzy kolejne roczniki studentów na poziomie studiów licencjackich. Uczelnia – będąca liderem tego przedsięwzięcia – współpracowała z Gminą Miasta Kraków oraz lokalnymi stowarzyszeniami edukacyjnymi. Najważniejszym celem założonym przez wykonawców było wypracowanie nowych rozwiązań w praktycznym kształceniu nauczycieli wychowania fizycznego ze zwróceniem szczególnej uwagi na aspekt opiekuńczo-wychowawczy. Innowacją w projekcie był moduł psychologiczno-pedagogiczny, przygotowujący studentów do bardziej skutecznej pracy wychowawczej w szkole i ułatwiający przejście z roli asystenta nauczyciela do osoby samodzielnie prowadzącej zajęcia. Celem proponowanego modelu praktyk było także kreowanie odpowiednich relacji pomiędzy uczelnią a szkołami, w których odbywały się praktyki pedagogiczne. W ramach projektu „Praktyczne Wychowanie Fizyczne – Opracowanie i wdrożenie nowatorskiego Programu Praktyk Pedagogicznych na kierunku nauczycielskim Wychowanie Fizyczne na AWF Kraków” odbywały się kursy dla nauczycieli (kurs e-learningowy i szkolenia stacjonarne), przygotowujące do nadzorowania procesu praktyk oraz udzielania pomocy studentom w syntezowaniu i wykorzystaniu wiedzy teoretycznej zdobytej podczas studiów oraz rozwiązywania trudności i problemów w procesie szeroko rozumianego wychowania fizycznego. Dodatkowo każdą spośród 35 szkół podstawowych i 30 gimnazjów biorących udział w projekcie wyposażono w sprzęt sportowy oraz materiały edukacyjne zamieszczone na platformie e-learningowej (<http://praktykiwf.awf.krakow.pl/>).

WNIOSKI

Istotnym wnioskiem płynącym z przeprowadzonych rozważań jest dostrzeżenie problemu zbyt małego zaangażowania nauczy-

cieli akademickich w proces realizacji praktyk studenckich oraz dostrzeżenie konieczności poprawy współpracy między nimi a nauczycielami wychowania fizycznego będącymi opiekunami praktyk. Ponadto w przedstawionych projektach – zarówno polskich, jak i zagranicznych – mających na celu podnoszenie jakości praktycznego kształcenia studentów można zauważyć wspólne tendencje. Należą do nich: dokładne określenie zadań nauczycieli akademickich, nauczycieli-opiekunów praktyk i studentów w trakcie praktyk pedagogicznych, opracowanie i wdrożenie regularnych szkoleń oraz warsztatów dla nauczycieli-opiekunów praktyk, a także opiekunów akademickich. Na podstawie analizy literatury nasuwa się wnioski, że jakość nauczania, a także odpowiedni poziom kwalifikacji nauczycieli WF można poprawić poprzez wypracowanie systemu certyfikowania nauczycieli wychowania fizycznego wzorem amerykańskiego National Board Certification Process (NBCP). Ciekawym pomysłem jest również tworzenie platform internetowych służących międzynarodowej i jednocześnie lokalnej wymianie opinii i doświadczeń między nauczycielami-opiekunami praktyk, studentami, nauczycielami akademickimi oraz instytucjami odpowiedzialnymi za organizację i realizację praktyk studenckich (Lorente-Catalan i Kirk 2013). Przygotowanie studentów do przyszłej roli nauczyciela-opiekuna praktyk można rozpocząć już w trakcie studiów, angażując studentów starszych roczników do opieki i oceny kolegów z młodszych roczników odbywających praktyki w szkole. Jednakże wdrażane innowacji i programów zwiększających w głównej mierze aktywność opiekunów praktyk ze strony uczelni zdaje się być kluczowym elementem poprawy jakości edukacji przyszłych nauczycieli wychowania fizycznego.

BIBLIOGRAFIA

Błędowski P., Desperak M., Stanios M., Stopolska J. (2011), Raport zawierający wnioski z analizy jakości i efektywności programów praktyk pedagogicznych opracowany w ramach projektu Programu Praktyk Pedagogicznych podnoszący jakość kształcenia przyszłych nauczycieli w Wyższej Szkole Humanitas

- w Sosnowcu, Instytut Nauk Społeczno-Ekonomicznych, Łódź.
- Bronikowski M. (2008), Postawy prosumacyjne młodzieży gimnazjalnej jako efekt interwencji edukacyjnej w procesie wychowania fizycznego, *Monografie AWF w Poznaniu*, 383.
- Bronikowski M., Borowiec J., Ciekot M., Kantanista A., Król-Zielińska M., Lisowski P., Sokółowski M., Śleboda R. (2013), Model ewaluacji – jakości pracy szkoły w zakresie wychowania fizycznego, *Wychowanie Fizyczne i Zdrowotne*, 1, 10–13.
- Bronikowski M., Kantanista A. (2013), (Nie)przygotowanie studentów wychowania fizycznego do realizacji praktyk pedagogicznych, *Rozprawy Naukowe AWF we Wrocławiu*, 42, 3–11.
- Chambers F.C., Armour K.M. (2011), Do as we do and not as we say: teacher educators supporting student teachers to learn on teaching practice, *Sport, Education and Society*, 16 (4), 527–545.
- Dobosz J., Trzcńska D. (2001), Kto i dlaczego nie ćwiczy na lekcjach wychowania fizycznego, *Wychowanie Fizyczne i Zdrowotne*, 2 (3), 81–85.
- Dudley D.A., Okely A.D., Pearson P., Peat J. (2010), Engaging adolescent girls from linguistically diverse and low income backgrounds in school sport: A pilot randomised controlled trial, *Journal of Science and Medicine in Sport*, 13, 217–224.
- Glapa A. (2011), Opiekunowie praktyk o przygotowaniu studentów do pracy w roli nauczyciela wychowania fizycznego. Praca magisterska, Wydział WFSiR, AWF, Poznań.
- Informacja o wynikach kontroli NIK (2013), Wychowanie fizyczne i sport w szkołach publicznych i niepublicznych, NIK, Warszawa.
- Jasiński T., Czerska M. (2007), Sposoby spędzania czasu wolnego, częstość i formy podejmowania pozaszkolnej aktywności fizycznej przez młodzież wiejską zróżnicowaną ze względu na płeć, [w:] Yermacov S. (red.), *Pedagogy, Psychology, Medical-Biological Problems of Physical Training and Sports*, Ministerstwo Oświaty i Nauki Ukrainy, Charków, 10, 146–150.
- Kantanista A., Osieński W., Bronikowski M., Tomczak M. (2013), Physical activity of underweight, normal weight and overweight Polish adolescents – the role of classmate and teacher support in physical education, *European Physical Education Review*, 19, 347–359.
- Kosiba G. (2007), Praktyki pedagogiczne w opinii studentów kończących studia wychowania fizycznego, [w:] Ślężyński J. (red.), *Efekty kształcenia i wychowania w kulturze fizycznej, Zeszyty Metodyczno-Naukowe AWF w Katowicach*, 23, 71–81.
- Kosiba G. (2009), Nauczyciel wychowania fizycznego – wczoraj i dzisiaj, *Wychowanie Fizyczne i Sport*, 1, 45–54.
- Kosiba G., Madejski E. (2009), Praktyczne przygotowanie studentów do zawodu nauczyciela w Akademii Wychowania Fizycznego w Krakowie, *Rozprawy Naukowe AWF we Wrocławiu*, 28 (1), 317–321.
- Koszczyk M., Skarul A., Wójcik A. (2003), Praktyki pedagogiczne elementem samodoskonalenia studenta do przyszłego zawodu nauczyciela wychowania fizycznego, [w:] Bartoszewicz R., Koszczyk T., Nowak A. (red.), *Kontrola i ocena w wychowaniu fizycznym*, WTN, Wrocław, 215–217.
- Lorente-Catalan E., Kirk D. (2014), Making the case for democratic assessment practices within a critical pedagogy of physical education teacher, *European Physical Education Review*, 20 (1), 104–130.
- Mackiewicz M., Błędowski P., Stopolska J. (2011), Raport zawierający wnioski z analizy jakości i efektywności programów praktyk pedagogicznych opracowany w ramach projektu Program Praktyk Pedagogicznych podnoszący jakość kształcenia przyszłych nauczycieli, Instytut Nauk Społeczno-Ekonomicznych, Łódź.
- Madejski E. (2008), Praktyki pedagogiczne w kształceniu nauczycieli wychowania fizycznego, *Lider*, nr specjalny, 14–16.
- Markis M., Umiastowska D. (1995), *Vademecum studenta wychowania fizycznego na praktykach pedagogicznych*, US, Szczecin.
- Meegan S., Dunning C., Belton S., Woods C. (2013), Teaching practice: University supervisors' experiences and perceptions of a cooperating physical education teacher education programme, *European Physical Education Review*, <http://epe.sagepub.com/content/early/2013/05/14/1356336X13486054> [dostęp: 12.12.2014].
- Nowicki G., Nowicki R. (2001), Stosunek młodzieży licealnej do lekcji wychowania fizycznego, [w:] Bronikowski M., Muszkieta R. (red.), *Dylematy wychowania fizycznego w edukacji dzieci i młodzieży*, AWF, Poznań, 244–254.
- Projekt „Nowa jakość praktyk pedagogicznych” w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego, <http://www.praktyki.awf.wroc.pl> [dostęp: 10.12.2014].
- Projekt „Nowa jakość praktyk pedagogicznych II” w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego, <http://www.praktyki2.awf.wroc.pl> [dostęp: 10.12.2014].
- Projekt „Praktyczne Wychowanie Fizyczne – Opracowanie i wdrożenie nowatorskiego Programu Praktyk Pedagogicznych na kierunku nauczycielskim Wychowanie Fizyczne na AWF Kraków” w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego, <http://praktykiwf.awf.krakow.pl> [dostęp: 10.12.2014].

- Puczyński W., Gębka A. (1998), Rola i znaczenie praktyk zawodowych w przygotowaniu do pracy w opinii studentów IWF w Gorzowie Wlkp. w latach 1993–97, [w:] Bronikowski M., Muszkieta R., Olejniczak T. (red.), Lekcja wychowania fizycznego, AWF, Poznań, 152–164.
- Rhoades J.L., Woods A. (2013), Self-Organized Communities of Practice in Physical Education, *Quest*, 65, 44–56.
- Rozporządzenie MENiS z dnia 7 września 2004 roku w sprawie standardów kształcenia nauczycieli. Dz.U. 2004 nr 207 poz. 2110.
- Standal Ø.F., Moen K.M., Moe V.F. (2014), Theory and practice in the context of practicum: The perspectives of Norwegian physical education student teachers, *European Physical Education Review*, 20, 2, 165–179.
- Starościk W., Guła-Kubiszewska H., Czyż S.H., Lewandowski M. (2014), Charakterystyka i opinie studentów na temat programu praktyk pedagogicznych realizowanych w Akademii Wychowania Fizycznego we Wrocławiu, [w:] Skalik K., Polechoński J. (red.), Współczesne problemy wychowania fizycznego, AWF, Katowice, 55–72.
- Szczepański S. (2014), Kompetencje metodyczne nauczycieli wychowania fizycznego w świetle badań. *Studia i Monografie Politechniki Opolskiej*, 382.
- Tomik R., Bursy B., Mikołowicz D., Pojechoński J. (2014), Zjawisko niećwiczenia na lekcjach wychowania fizycznego w szkołach miejskich województwa śląskiego, [w:] Skalik K., Polechoński J. (red.), Współczesne problemy wychowania fizycznego, AWF, Katowice, 129–145.
- Zaustowska B. (2007), Zwolnienia z lekcji wychowania fizycznego w opinii uczniów i lekarzy, *Lider*, 12, 25–27.

Praca wpłynęła do Redakcji: 17.12.2014
Praca została przyjęta do druku: 02.10.2015

Adres do korespondencji:

Joanna Borowiec
Zakład Dydaktyki Aktywności Fizycznej
Akademia Wychowania Fizycznego
im. Eugeniusza Piaseckiego w Poznaniu
ul. Królowej Jadwigi 27/39
61-671 Poznań, Poland
e-mail: borowiec.joanna@wp.pl